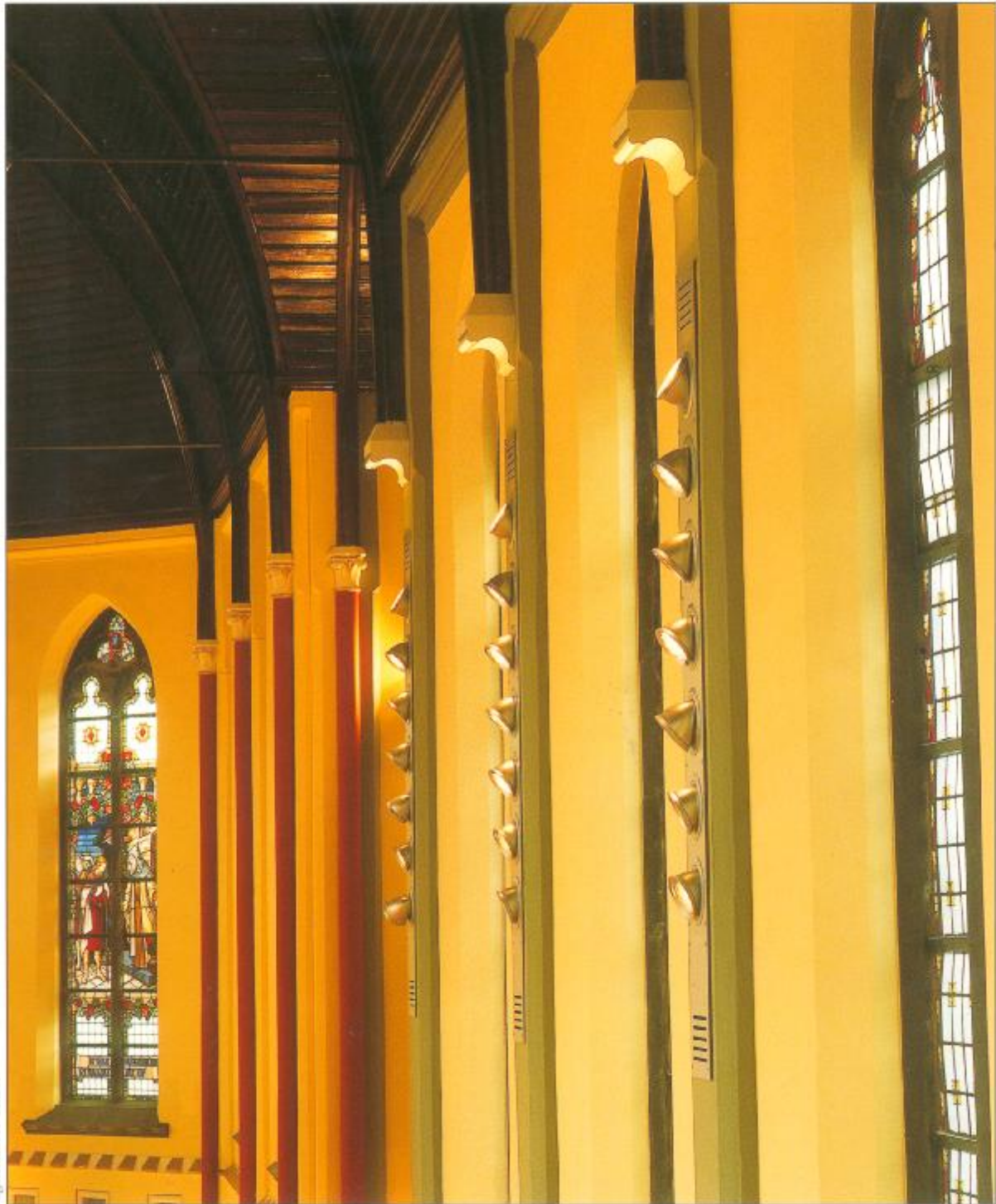

Renoscripto

TRIMESTRIEEL NATIONAAL VAKTIJDSCHRIFT - NR 27 - DECEMBER 2001 - 250 BEF

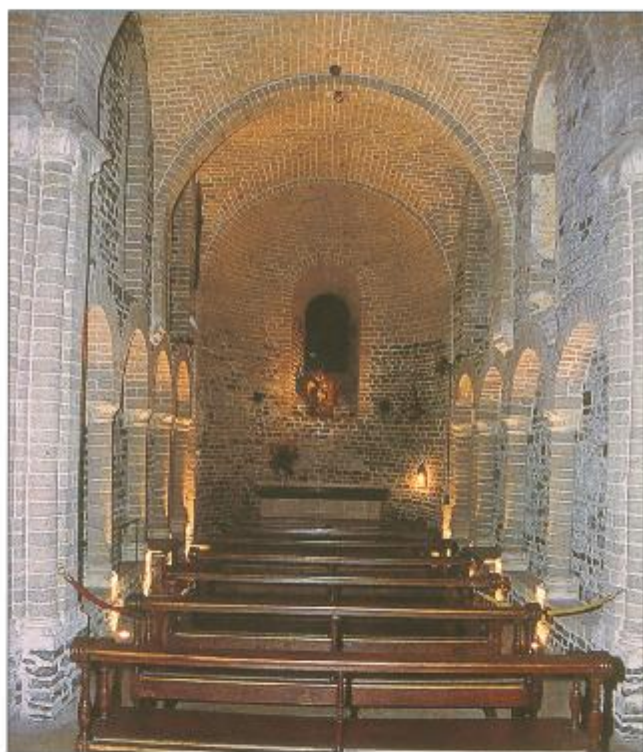

Algemeentoor Gent X

Realisatie: JB Lichtatelier

Heilige-Bloedkapel: conserverende reiniging

Nadat men in 1896 het pleisterwerk had gedecapeerd veranderde de Romaanse benedekapel van de dubbele Heilige-Bloedkapel in Brugge door vervuiling langzaam in een donkere krocht. Voor de interieurrestauratie, die in 2000 werd aangevat, besloot men om terug te keren naar de laatnegentiende-eeuwse toestand. Architect Hubert Davans, die de restauratieplannen opstelde, koos voor een droge reiniging. FTB Restoration paste de reinigingspasta Arte Mundit® speciaal voor deze opdracht aan.

Benedekapel Heilig-Bloed. Romaans, maar het uitzicht is 19de-eeuws

Bewogen geschiedenis

Brugge mag zich in 2002 een jaar lang culturele hoofdstad van Europa noemen. Terwijl enkele maanden voor de start van het evenement verschillende gebouwen nog in de steigers staan - een dergelijke deadline is onverbidlijk - kunnen de bezoekers al sinds het voorjaar 2001 opnieuw de Heilige-Bloedkapel bewonderen, één van de eerste voltooide restauraties in het kader van 'Brugge 2002'. De dubbelkapel uit de eerste helft van de 12de eeuw bestond oorspronkelijk uit een benedekapel, toegewijd aan Sint-Basilius, en een bovenkapel, waar het Heilige-Bloed wordt bewaard. Die laatste kapel werd tijdens de Franse Revolutie zwaar beschadigd en later in neogotische stijl heropgebouwd. Het renaissance traphuis uit de 16de eeuw werd eveneens in de 19de eeuw heropgebouwd. Voor de benedekapel, die ongeschonden uit de Revolutie kwam, was 1896 een belangrijk jaar. Architect Hubert Davans: "Toen werd de kapel grondig gerestaureerd. De muren en de gewelven waren oorspronkelijk bepleisterd en beschilderd of witgekalkt. De pleister werd echter tijdens de restauratie weggenomen. Het beeld van de kerk dat we sindsdien kennen, klopt dus niet met het 12de-eeuwse beeld. Eén van de raamnissen vertoont nog wel enkele sporen van vroegere schilderijen."

Restauratieproblematiek

Meer dan honderd jaar na de laatste restauratie is de benedekapel

verworden tot een donkere, zelfs zwaarte ruimte. De vervuiling werd vooral veroorzaakt door het roet van de kaarsen en de verwarmingsinstallatie. "Een drietal redenen liggen aan de basis om de ingreep uit 1895-1896 te respecteren en te herwaarderen," zegt Veerle Meul die voor de afdeling Monumenten en Landschappen West-Vlaanderen het dossier opvolgde. "De 19de-eeuwse ingreep is irreversibel, de bepleistering en de schilderijen zijn onherroepelijk verdwenen. De ruimte opnieuw vliedlun bepleisteren is perfect mogelijk en historisch juist, maar elk voorstel voor de schilderijen zou zwaar hypothetisch zijn. Bovendien is de hele context sterk gewijzigd. Het decapen van de muren stond niet alleen. Ook de oorspronkelijke vloeren werden in 1896 vervangen door de huidige granitvloeren. Tenslotte is de appreciatie voor 19de-eeuwse restauraties vandaag groot. De aanpak van de Bloedkapel is een belangrijke uiting van de tegelijk romantische en archeologisch-wetenschappelijke opvattingen van de toenmalige stadsarchitect L. Delacenserie over

Kaarsroet is de grote vervuiler

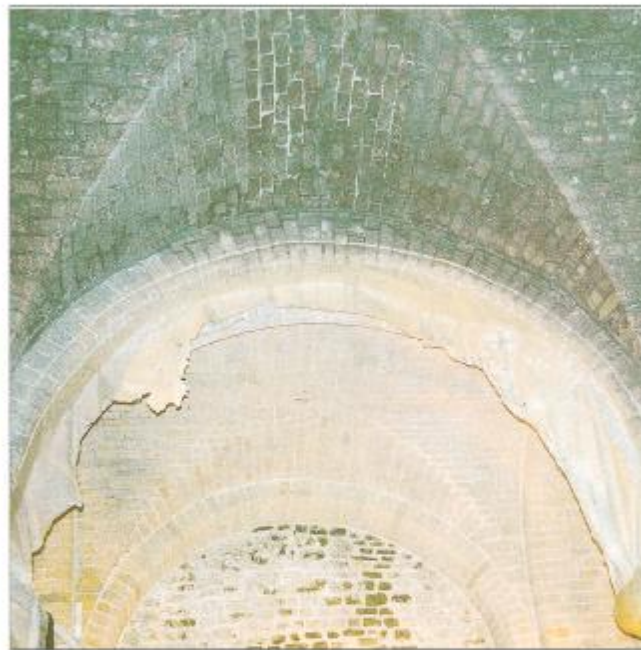

Een van de grote voordelen van een droge reiniging is de snelle uitvoeringstermijn

Na volledige droging kan de elastische film die alle vuil bevat worden verwijderd

FTB baseerde zich voor de samenstelling van de pasta op de zachtste steen, de tufsteen van de gewelven

de Middeleeuwse architectuur. De grens tussen eigentijdse neoromaanse architectuur en restauratieve ingrepen was vaag. Ook bij de gevel van de Griffie op de Burg werd onlangs de restauratie van de 19de eeuw door Delacenserie gerestaureerd. Een conserverende restauratie van de neoromaanse restauratie, dat is wat er in de Basiluskapel anno 2001 gebeurd is." De aanwezige muurschilderingen in de Sint-Ivo-kapel, een annex uit 1503, werden behouden en gelixseerd, net als de kleine fragmenten in de benedienkapel zelf. De Pelikaanekelder, een andere annex die vandaag als sacristie fungeert, werd witgekalkt. Zo krijgt men toch een idee van hoe de kapel er oorspronkelijk uitzag. De vloer werd gereinigd met Marseillezeep.

Speciale pasta

De benedienkapel Sint-Basilius is het eerste gebouw in Brugge dat droog gereinigd werd. Hoofdaanspreekster Ardicor deed een beroep op de Brugse firma Priem-De Brabander, die met Arte Mundit® van FTB Restoration werkte, een pasta die reeds eerder met succes werd toegepast in prestigieuze interieurrestauraties als de Antwerpse Sint-Pauluskerk, de basiliek van Halle, het Unesco-gebouw in Parijs en het Koninklijk Paleis in Laken. Architect Davans: "Een van de problemen vormde de verscheidenheid in steensoorten. De muren bestaan

hoofdzakelijk uit veldsteen, een zwerfsteen die in de streek rond Brugge werd gevonden, terwijl de gewelven en de bogen van de driebeukige kapel in tufsteen, een zachte vulkanische steen uit het Eifelgebied, werden uitgevoerd. De kolomvoeten en de versierde kapitelen bestaan respectievelijk uit Doornikse en witte zandsteen. De samenstelling van de reinigingspasta hangt in principe van de ondergrond af, maar het is in de praktijk moeilijk om voor elke steen een andere pasta te gebruiken. FTB baseerde zich dus op de zachtste steen, de tufsteen van de gewel-

ven. Het resultaat is zeer bevredigend."

Natuurlijk patine

Op de vraag wat er met het patine op de natuursteen gebeurt, antwoordt Veerle Meul dat de natuurlijke oppervlaktevisueel geen wijzigingen scheen te ondergaan. "De gebruikte variant van Arte Mundit® bevatte geen EDTA, een blekend bestanddeel. Enkel de roetvervuiling en de stofafzetting werden verwijderd. Het feit dat de Doornikse steen minder gereinigd lijkt, heeft te maken met het donkere patine dat dit soort natuursteen

heeft, zeker in vergelijking met tufsteen, die van nature veel bleker is." Eén van de grote voordelen van een droge reiniging is de snelle uitvoeringstermijn. De benedienkapel werd in amper twee weken grondig gekuist. Vraag is enkel hoe lang de ruimte schoon blijft. De kaarsen vervangen door lampen, zoals men in Italiaanse kerken ziet, is voor de Confrerie van het Heilig-Bloed, de gebruiker van de kapel, onbespreekbaar. Wel zal men moeten overgaan op rookarme kaarsen of naar systemen waar de rook onmiddellijk wordt opgevangen.

Productbeschrijving

Arte Mundit® is een pasta voor droge interieurreiniging. Geschikt voor vervuiling op binnenwanden, plafonds, vloeren, stukwerk, natuursteen, marmer, beton, baksteen, bepleistering, gipsen beelden, glad hout en kunststoffen. Het product heeft tal van voordelen: de aanwezige zouten worden niet terug in de steenmassa opgelost, er is geen overlast door water, de poriën worden gereinigd evenals de diepe profileringen, er is geen chemische nawerking en er is geen aantasting van gipsrestauraties. Aangezien er ook machinaal kan verspoten worden, heeft Arte Mundit® een hoog rendement. Arte Mundit® is beschikbaar in vijf versies, afhankelijk van de te reinigen ondergrond (natuursteen, baksteen, beton, cement, gips...) en de vervuilinggraad. Arte Mundit® type I is een dispersie van gemodificeerd rubber die een hoeveelheid ammoniak bevat. Bij toepassing zal de ammoniak onmiddellijk verdampen en bijgevolg geen enkel schadelijk effect op de behandelde ondergrond teweegbrengen. Arte Mundit® types II, III, IV en V bevatten een veranderlijke concentratie aan complexen. De mengsels bevatten een aantal additieven, noodzakelijk om een stabiliteit te verzekeren op lange termijn, alsook om de droogtijd aan te passen aan de specifieke werkomstandigheden. Geen enkele van deze chemische additieven kan reageren met de ondergrond. Ze verdampen gedurende het droogproces of worden vastgehecht in de droge film. De fabrikant bepaalt welk type Arte Mundit® zal worden toegepast, afhankelijk van de graad van vervuiling.